

https://doi.org/10.31516/2410-5333.054.15

УДК 378.093.5:338.48]:[378.6:008](477.54-25)ХДАК“2013/2018”(045)

С. І. Лиман, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри туристичного бізнесу, Харківська державна академія культури, м. Харків

<https://orcid.org/0000-0002-4965-0288>

limans@ukr.net

М. В. Фомін, кандидат історичних наук, доцент кафедри туристичного бізнесу, Харківська державна академія культури, м. Харків

fomin_mv@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4092-2950>

КАФЕДРА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ ЗА ПЕРШІ П'ЯТЬ РОКІВ ІСНУВАННЯ (2013–2018)

Стисло проаналізовано основні напрями науково-педагогічної діяльності колективу кафедри туристичного бізнесу ХДАК. Показано, що протягом 2013–2018 рр. викладачі кафедри видали 188 наукових праць та навчально-методичних посібників, здійснили перші випуски бакалаврів (2016 р.) і магістрів (2018 р.). Наголошено, що високий науковий рівень професорсько-викладацького складу кафедри дозволяє готувати конкурентоспроможних фахівців для туристичної сфери.

Ключові слова: туризм, кафедра туристичного бізнесу, Харківська державна академія культури, бакалаврат, магістратура, навчально-методична робота, міжнародний проект.

С. И. Лиман, доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой туристического бизнеса, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

М. В. Фомин, кандидат исторических наук, доцент кафедры туристического бизнеса, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

КАФЕДРА ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА ХАРЬКОВСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ АКАДЕМИИ КУЛЬТУРЫ ЗА ПЕРВЫЕ ПЯТЬ ЛЕТ СУЩЕСТВОВАНИЯ (2013–2018)

Кратко проанализированы основные направления научно-педагогической деятельности коллектива кафедры туристического бизнеса ХГАК. Показано, что в течение 2013–2018 гг. преподаватели кафедры издали 188 научных работ и учебно-методических пособий, осуществили первые выпуски бакалавров (2016 г.) и магистров (2018 г.). Подчеркивается, что высокий научный уровень профессорско-преподавательского состава кафедры позволяет готовить конкурентоспособных специалистов для туристической сферы.

Ключевые слова: туризм, кафедра туристического бизнеса, Харьковская государственная академия культуры, бакалаврат, магистратура, учебно-методическая работа, международный проект.

S. I. Lyman, Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Travel Business, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

M. V. Fomin, Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Travel Business, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

THE DEPARTMENT OF TRAVEL BUSINESS OF THE KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE IN THE FIRST FIVE YEARS OF EXISTENCE (2013–2018)

The aim of the article is to analyze all aspects of scientific and teaching work of the department of travel business of the Kharkiv State Academy of Culture in the first five years of existence.

Research Methodology. The article has analyzed the statistical information on the scientific, pedagogical, methodological work of the department for over five years of existence.

Results. The department of travel business was created on May 28, 2013, and carries out the training of specialists in major 242 “Tourism” for the educational qualification level of the Bachelor and Master. During 5 years 188 scientific works and methodological materials have been published. The teachers of the department constantly participate in international conferences, which are conducted in Ukraine and abroad. The teachers and students of the department constantly take part in international projects. Since 2014, the department conducts scientific and practical annual symposium “Tourism and global problems of our time”. In 2016 the first graduation of the Bachelor’s degree students was held, in 2018 the first graduation of the Master’s degree students was held. In October 2017, the department of travel business of KhSAC and Kharkiv Organizational and Methodological Tourism Center of the Kharkiv Regional State Administration created the first Tourist Information Centre based on the higher educational establishment in Kharkiv. The department cooperates with teachers of educational institutions of Ukraine. For the first 5 years of its existence the department of travel business has become a powerful center for training specialists for the tourism industry in the cities of Kharkiv and Ukraine.

Novelty. The work of the department over five years of existence is systematized and summarized; the results of scientific, educational, methodological work are analyzed.

The practical significance. The materials of the article enable to evaluate the results of the work of the department over the 5 years of its existence.

Key words: *Tourism, Department of Travel Business, Kharkiv State Academy of Culture, Bachelor’s degree, Master’s degree, educational and methodological work, international project.*

Актуальність теми дослідження. Нині туризм – один із провідних напрямів соціально-економічного розвитку багатьох країн, одна з галузей світового господарства, яка розвивається найдинамічніше. З іншого боку, туризм – це глобальне соціокультурне явище сучасного суспільства, стиль життя, постійна взаємодія людини з об’єктами культурної спадщини. Саме культурно-пізнавальний туризм є найпопулярнішим та наймасовішим видом туризму. Його розвитку в Україні традиційно

сприяє діяльність різних відповідних установ, зокрема закладів вищої освіти.

Постановка проблеми. Однією з головних умов функціонування туристичної галузі є підготовка кадрів фахівців, здатних професійно й ефективно сприяти її розвитку. У розробленій 2013 р. Департаментом культури і туризму Харківської облдержадміністрації та обласним комунальним закладом «Харківський організаційно-методичний центр туризму» нової «Концепції розвитку туризму в Харківській області до 2020 року» визначено кілька першочергових завдань, серед них — забезпечення туристичної індустрії в Харківській області новими професійними кадрами. Оскільки «в туристичній індустрії регіону відчувається дефіцит висококваліфікованих кадрів», у «Концепції» одним із завдань визначено «розширення і покращення підготовки у ВНЗ фахівців у сфері туристичної діяльності, у тому числі кадрів вищої кваліфікації» (*Концепція розвитку туризму в Харківській області до 2020 року*). Одним із таких закладів вищої освіти м. Харків є Харківська державна академія культури, у якій у 2013 р. відкрито кафедру туристичного бізнесу. У 2018 р. кафедра відзначила перше п'ятиріччя свого існування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-педагогічна діяльність кафедри туристичного бізнесу ХДАК у 2013–2018 рр. ще не була предметом комплексного наукового аналізу. Початковий етап цієї діяльності (2013–2014 рр.), зокрема формування кадрового складу, наукові інтереси викладачів, найближчі завдання кафедри відображено в розділі «Кафедра туристичного бізнесу» колективної монографії «Харківська державна академія культури: до 85-річчя з дня заснування» (*Кафедра туристичного бізнесу, 2015*). Інша публікація з теми — наукова доповідь С. І. Лимана та В. Д. Холодок «Туристсько-інформаційний пункт на базі Харківської державної академії культури: відкриття та початок діяльності» (*Лиман і Холодок, 2017*).

Мета статті — проаналізувати всі аспекти науково-педагогічної діяльності кафедри туристичного бізнесу ХДАК за перші п'ять років її існування (2013–2018 рр.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Кафедра туристичного бізнесу функціонує у складі факультету управління та бізнесу Харківської державної академії культури. Її створили 28 травня 2013 р. у зв'язку з необхідністю підготовки висококваліфікованих кадрів у галузі туризму. Кафедра є випусковою та здійснює підготовку фахівців спеціальності 242 «Туризм» за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр і магістр.

Оскільки туризм є глобальним соціально-економічним та політичним явищем сучасного світу, у ХДАК ще з 2012 р. розпочато підготов-

ку фахівців із напрямку 6.140103 «Туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр. У 2012–2013 навчальному році це завдання виконувала об'єднана кафедра менеджменту й адміністрування та туризму на чолі з проф. А. О. Дегтярем. Зважаючи на перспективність і важливість розвитку туризму в Україні, наявність у ХДАК кваліфікованих професорсько-викладацьких кадрів, відповідної матеріально-технічної бази згідно із сучасними вимогами, відбувся розподіл кафедри й створення окремої кафедри туристичного бізнесу. Після цього підготовку студентів-туристів з 2013–2014 навчального року здійснює кафедра туристичного бізнесу.

На початковому етапі функціонування кафедри до її складу належали: завідувач кафедри, доктор історичних наук, професор С. І. Лиман; кандидат педагогічних наук, доцент А. П. Аніщенко; кандидат економічних наук, старший викладач М. М. Зайцева; кандидат з культурології, викладач М. О. Яріко; старший викладач Н. В. Шумлянська; завідувач лабораторії інноваційних досліджень у туризмі В. В. Шкода.

З початку свого існування кафедра залучила до співробітництва керівників туристичних установ м. Харків, зокрема директора КЗ «Харківська обласна станція юних туристів», кандидата педагогічних наук, доцента В. А. Редіну; генерального директора АТ «Інтурист-Харків» О. М. Пархоменко (2013–2016 навчальний рік) (*Кафедра туристичного бізнесу*, 2015). Використання практичного досвіду фахівців подібного рівня відповідає специфіці підготовки студентів на факультеті управління та бізнесу. У різні роки на кафедрі працювали за сумісництвом фахівці в галузі туризму та краєзнавства: кандидат історичних наук, доцент, докторант кафедри менеджменту СКД Л. Д. Божко; кандидат філософських наук, доцент Харківського національного аерокосмічного університету В. Б. Селевко; кандидат географічних наук, завідувач відділу краєзнавства КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» І. А. Скриль; кандидат культурології, викладач Університету сільського господарства імені П. Василенка Н. С. Прилипченко.

За перші 5 років існування кафедри туристичного бізнесу в її кадровому складі відбулися деякі зміни. У 2018 р. підготовку фахівців здійснювали 8 штатних викладачів, з яких 1 — доктор наук, професор (С. І. Лиман), 6 — кандидати наук (А. П. Аніщенко, М. Н. Зайцева, І. М. Зінченко, С. С. Ростовцев, М. В. Фомін, М. О. Яріко), 1 — старший викладач (Н. В. Шумлянська). На кафедрі працюють 2 сумісники — кандидати наук (В. А. Редіна, В. Д. Холодок), 1 завідувач лабораторії інноваційних досліджень у туризмі (В. В. Шкода).

Завідувач кафедри, доктор історичних наук, професор С. І. Лиман викладає такі курси: «Історія туризму», «Міжнародний туризм»,

«Символіка народів світу», «Сучасна історія зарубіжних країн», керує виробничою практикою бакалаврів.

Кандидат педагогічних наук, доцент А. П. Аніщенко викладає такі курси: «Основи проектної діяльності в туризмі», «Анімаційні технології в туристичній діяльності», «Методика викладання у вищій школі», «Тренінг соціальної взаємодії», «Туризмологія», керує педагогічною практикою магістрів.

Кандидат економічних наук, доцент М. М. Зайцева викладає такі курси: «Організація підприємницької діяльності в туризмі», «Стратегічний менеджмент у туризмі», «Економічна теорія», «Економіка підприємства», «Статистика у туризмі», здійснює керівництво організаційно-методичною практикою бакалаврів.

Кандидат географічних наук, старший викладач І. М. Зінченко викладає курси: «Туристична урбаністика», «Туристські ресурси України», «Рекреаційні комплекси», «Населення та демографія країн світу», «Статистика в туризмі», «Туристичне країнознавство».

Кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач С. С. Ростовцев викладає курси: «Інфраструктура туризму», «Інтернет-маркетинг у туризмі» (англійською мовою), «Соціокультурні аспекти бізнес-комунікацій», «Організація ресторанного господарства», «Організація соціальних комунікацій в туризмі», «Стратегічний маркетинг», керує переддипломною практикою.

Кандидат історичних наук, доцент М. В. Фомін викладає курси: «Історико-археологічний туризм», «Організація туристичних подорожей», «Екологічний туризм», «Реклама в туристичній індустрії», «Управління якістю турпослуг», керує технологічною практикою бакалаврів.

Кандидат із культурології, старший викладач М. О. Яріко викладає курси: «Культурний туризм», «Історико-культурні ресурси України», «Міжкультурні комунікації в туризмі», «Менеджмент у туризмі», «Спеціалізований туризм», керує виробничою практикою магістрів.

Старший викладач Н. В. Шумлянська викладає курси: «Географія туризму», «Організація готельного господарства», «Маркетинг», «Туроперейтинг», керує ознайомчою практикою бакалаврів.

Кандидат педагогічних наук, доцент, директор КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» В. А. Редіна викладає курси: «Основи туризмознавства», «Організація екскурсійної діяльності».

Кандидат наук з державного управління, старший викладач, директор ОКЗ «Харківський обласний методичний центр туризму» В. Д. Холодок викладає курси: «Управління розвитком туризму», «Управління персоналом».

Педагогічний колектив кафедри здійснює науково-дослідну роботу, розробляє актуальні напрями розвитку туристичної сфери. Основний напрям науково-дослідної роботи кафедри — «Історико-культурні та соціально-економічні аспекти туристичного бізнесу».

Протягом 2013–2018 рр. викладачі кафедри видали 188 наукових праць і навчально-методичних посібників, з них монографій — 2, наукових публікацій (статті та тези доповідей) — 151, курсів лекцій — 2, програм та навчально-методичних рекомендацій — 33. Наприклад, завідувач кафедри С. І. Лиман є одним зі співавторів спільного проекту підготовки та видання кафедрою туристичного бізнесу ХДАК і кафедрою туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна нового навчального посібника «Історія туризму» (2018), рекомендованого до друку Навчально-методичною підкомісією з туризму Міністерства освіти України (*Лиман, Парфінченко й Посохов*, 2018).

Викладачі кафедри постійно беруть участь у міжнародних конференціях, що проводяться як в Україні, так і за її межами: «23rd International Congress of Byzantine Studies», (Belgrad, 22–27 August 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Туристичні тренди — 2017: інновації, бренди, дестинації» (Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, 2017), Міжнародній науково-практичній конференції «Туристичний бізнес: Світові тенденції та національні пріоритети» (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017) та ін.

З 2014 р. кафедра туристичного бізнесу ХДАК щорічно проводить науково-практичний круглий стіл «Туризм і глобальні проблеми сучасності» (2014, 2015, 2016, 2017, 2018 рр.). У його роботі, крім викладачів та студентів цієї кафедри, традиційно беруть участь викладачі й аспіранти інших закладів вищої освіти м. Харків та України. Щороку збільшується кількість і розширюється географія його учасників (*Туризм і глобальні проблеми сучасності*, 2016; *Туризм і глобальні проблеми сучасності*, 2017; *Туризм і глобальні проблеми сучасності*, 2018).

Згідно з Концепцією розвитку кафедри, головний напрям розвитку кафедри — це акредитація спеціальності «Бакалавр з туризму» (здійснена у 2016 р.), ліцензування спеціальності «Магістр з туризму» (здійснена у 2016 р.), створення пакету науково-методичної документації та проходження акредитації з освітньо-професійної програми «Магістр» (здійснено у 2018 р.) Результат наполегливої роботи колективу кафедри — відбувся перший випуск у 2016 р. студентів бакалаврського рівня, у 2018 р. — магістерського рівня.

Кафедрою туристичного бізнесу ХДАК і Харківським організаційно-методичним центром туризму Харківської обласної державної адміністрації в жовтні 2017 р. створено перший у Харкові Туристсько-інформаційний пункт на базі закладу вищої освіти (*Лиман і Холодок, 2017*). Цей досвід кафедри туристичного бізнесу ХДАК використовують нині інші заклади вищої освіти м. Харків.

Про високий рівень фахівців кафедри туристичного бізнесу ХДАК свідчить залучення її викладачів до складу комісій та рад туристичної спрямованості. Так, завідувач кафедри проф. С. І. Лиман очолював 29.01.2018 р. експертну комісію під час проведення акредитаційної експертизи освітньо-професійної програми «Туризм» зі спеціальності 242 «Туризм» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти у ЗВО Укооспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Проф. С. І. Лиман є членом Координаційної ради з питань туризму при Харківській обласній державній Облдержадміністрації, а доц. А. П. Аніщенко — членом Туристичної ради при Харківському міському голові.

Викладачів кафедри запрошують для професійного обговорення різних проблем туристичної галузі в засобах масової інформації. Наприклад, проф. С. І. Лиман брав участь в обговоренні проблем розвитку туризму в Україні в прямому ефірі програми Першого національного каналу Українського радіо (3.01. 2017 р.).

Викладачі та студенти кафедри постійно беруть участь у міжнародних проектах, зокрема доц. М. М. Зайцева — у Міжнародному проекті «Креативний Харків 2:0. Молодіжні ідеї для зростання в межах «Тижнів Німеччини 2017». Доц. М. В. Фомін у форматі Міжнародного проекту розвитку Національного археологічного заповідника «Ольвія» як туристичної дестинації активно співпрацює з Варшавським національним музеєм.

Оголошено подяку доц. А. П. Аніщенко на ім'я ректора ХДАК від Міністерства культури України за проявлений високий професіоналізм під час проведення Всеукраїнських курсів підвищення кваліфікації фахівців музичної освіти (2017). За сумлінну працю та популяризацію туристичного потенціалу Харківщини завідувача кафедри проф. С. І. Лимана відзначено Почесною грамотою Управління культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації (2016). Почесною грамотою Управління культури і туризму ХОДА відзначено й доц. М. В. Фоміна (2018).

Кафедра активно співпрацює із закладами вищої освіти України, є базою для стажування їх викладачів (наприклад, Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва, Запорізького

національного університету, Харківського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету).

Основою освітньо-професійної програми підготовки майбутніх фахівців з туристичного бізнесу є фундаментальні, гуманітарні, загальноекономічні дисципліни. Особливістю навчального плану фахового спрямування кафедри є те, що в ньому передбачено поглиблене вивчення іноземних мов (дві мови, одна — на рівні професійного спілкування). Для майбутніх фахівців із туризму це не тільки засіб комунікації, але й важливий професійний інструмент: випускники повинні добре володіти принаймні двома іноземними мовами.

За перші 5 років існування кафедра туристичного бізнесу стала потужним центром підготовки фахівців для туристичної галузі м. Харків та України. Про високий імідж кафедри туристичного бізнесу ХДАК, рівень викладання її співробітників та привабливість майбутньої праці в галузі туристичного бізнесу свідчать досить високі показники контингенту студентів. Лише за перші 5 років існування у ХДАК спеціальності «Туризм» її обрав для свого навчання 321 студент:

**Контингент студентів
кафедри туристичного бізнесу (2013–2018 рр.)**

Напрямок підготовки (шифр і назва)	Освітньо-кваліфікаційний рівень	Форма навчання	Кількість студентів станом на 1. 09.						
			Разом	зокрема на курсах					
				2012 – 2013	2013 – 2014	2014 – 2015	2015 – 2016	2016 – 2017	2017 – 2018
1	2	3	4	5	6	7	8		
6.140103 «Туризм»	бакалавр	денна	193	43	50	50	50		
242	бакалавр	денна	90					45	45
242	магістр	денна	38					20	18
		Разом	321	43	50	50	50	65	63

Студенти кафедри туристичного бізнесу мають можливість постійно підвищувати рівень своєї підготовки за кордоном (у Туреччині, Єгипті, Німеччині, США тощо), набути навичок роботи з технології та організації обслуговування в готелях і туристичних комплексах, організації екскурсійної діяльності, анімаційних послуг згідно з вимогами наскрізної програми під час практик (навчальної, технологічної, виробничої). Так, доц. А. П. Аніщенко, доц. М. В. Фомін та група студентів

кафедри влітку 2017 р. пройшли стажування в м. Балчик (Болгарія) з Міжнародної програми розвитку туристичних дестинацій. Студентка 4 курсу О. Голян посіла III місце за інноваційний проект «Забуті намистини Волинської землі» на Всеукраїнському конкурсі студентських робіт «Мальовнича Україна – туристичний край» на 2015–2016 рр. інституту історії українського суспільства Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Студентка 3 курсу Г. Бреславець стала призером у студентському конкурсі «Креативний Харків 2.0: молодіжні ідеї для зростання», який відбувся в межах «Тижнів Німеччини в Україні 2017». Студенти кафедри беруть участь у культурно-масовій роботі, зокрема в організації щорічних концертів, присвячених Міжнародному дню туризму (27 вересня).

Висновок. Підготовка фахівців для туристичної сфери Харківської області та України загалом є одним із ключових умов її успішного функціонування. Створення 28 травня 2013 р. кафедри туристичного бізнесу в Харківській державній академії культури було зумовлено необхідністю підготовки висококваліфікованих кадрів у галузі туризму. За перші п'ять років існування у ХДАК спеціальності «Туризм» її обрав для свого навчання 321 студент. За цей період кафедра здійснила перший випуск бакалаврів (2016) та магістрів (2018). Педагогічний колектив кафедри проводить науково-дослідну роботу за кафедральною темою «Історико-культурні та соціально-економічні аспекти туристичного бізнесу». Протягом 2013–2018 рр. викладачі кафедри видали 188 наукових праць та навчально-методичних посібників. Високий науковий рівень професорсько-викладацького складу дозволяє готувати конкурентоспроможних фахівців для туристичної сфери.

Перспективи подальших досліджень. У наступних публікаціях розглянемо науково-педагогічну діяльність кафедри туристичного бізнесу ХДАК у період після 2018 р.

Список посилань

- Кафедра туристичного бізнесу. (2015). В. М. Шейко, М. М. Каністратенко, Н. М. Кушнарєнко та ін. *Харківська державна академія культури: до 85-річчя з дня заснування: [1929–2014]: монографія* (с. 113–114). Харківська державна академія культури. Харків.
- Кафедра туристичного бізнесу.* Харківська державна академія культури. Узято з <http://www.ic.ac.kharkov.ua/navchannya/fub/tb/tb.html>.
- Концепція розвитку туризму в Харківській області до 2020 року.* Узято з http://www.ts.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=8096&base=77.
- Лиман, С. І. та Холодок, В. Д. (2017). Туристсько-інформаційний пункт на базі Харківської державної академії культури: відкриття та початок діяльності. *Модернізація економіки в умовах зростання суспільної*

свідомості: туризм, людиномірність, партнерство, кооперація: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 14 грудня 2017 р.) (с. 401–404). Полтавський університет економіки і торгівлі. Полтава.

Лиман, С. І., Парфененко, А. Ю. і Посохов, І. С. (2018). *Історія туризму: навчальний посібник (для студентів спеціальності «Туризм») (с. 372). Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”».*

Туризм і глобальні проблеми сучасності: програма науково-практичного круглого столу (м. Харків, 18 травня 2016 р.). (2016). Кафедра туристичного бізнесу Харківської державної академії культури (модератори: С. І. Лиман, М. М. Зайцева). Харків.

Туризм і глобальні проблеми сучасності: програма науково-практичного круглого столу (м. Харків, 17 травня 2017 р.). (2017). Кафедра туристичного бізнесу Харківської державної академії культури (модератори: С. І. Лиман, М. М. Зайцева). Харків.

Туризм і глобальні проблеми сучасності: програма науково-практичного круглого столу (м. Харків, 18 травня 2018 р.). (2018). Кафедра туристичного бізнесу Харківської державної академії культури (модератори: С. І. Лиман, М. М. Зайцева). Харків.

References

Department of travel business. (2015). V. M. Sheyko, M. Kanistratenko, N. M. Kushnarenko and others. *Kharkiv State Academy of Culture: to the 85th anniversary of its foundation: [1929-2014]: monograph* (pp. 113-114). Kharkiv State Academy of Culture. Kharkiv. [In Ukrainian].

Department of travel business. Kharkiv State Academy of Culture. Retrieved from <http://www.ic.ac.kharkov.ua/navchannya/fub/tb/tb.html>. [In Ukrainian].

The concept of tourism development in the Kharkiv region until 2020. Retrieved from http://www.ts.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=8096&base=77. [In Ukrainian].

Lyman, S. I. and Cholodok, V. D. (2017). Tourist and information centre on the basis of the Kharkiv State Academy of Culture: the opening and the beginning of activity. *Modernization of the economy in the conditions of social consciousness growth: tourism, humanity, partnership, cooperation: materials of the 2nd All-Ukrainian scientific and practical Internet conference* (Poltava, December 14, 2017) (pp. 401-404). Poltava University of Economics and Trade. Poltava. [In Ukrainian].

Lyman, S. I., Parfenenko, A. Yu. and Posokhov, I. S. (2018). *History of tourism: a textbook (for students of the speciality “Tourism”) (p. 372). Sумы: PF “Publishing House” University Book “.* [In Ukrainian].

Tourism and global problems of the present: a program of scientific and practical round table (Kharkiv, May 18, 2016). (2016). Department of travel business of Kharkiv State Academy of Culture (moderators: S.I. Lyman, M. Zaitseva). Kharkiv. [In Ukrainian].

Tourism and global problems of the present: a program of scientific and practical round table (Kharkiv, May 17, 2017). (2017). Department of travel business of Kharkiv State Academy of Culture (moderators: S.I. Lyman, M. Zaitseva). Kharkiv. [In Ukrainian].

Tourism and global problems of the present: a program of scientific and practical round table (Kharkiv, May 18, 2018). (2018). Department of travel business of Kharkiv State Academy of Culture (moderators: S.I. Lyman, M. Zaitseva). Kharkiv. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 04.03.2019 р.